

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-402-3-8>

**CULTURAL HERITAGE IN THE CONTEXT
OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR: LOSSES, CHALLENGES
AND PRESERVATION STRATEGIES IN UKRAINE (2023)**

**КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-
УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ВТРАТИ, ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ
ЗБЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНІ (2023 РІК)**

Gorbul T. O.

*Graduate student at the Department
of Creative Cultural Industries
National Academy of Managers
of Culture and Arts
Kyiv, Ukraine*

Горбул Т. О.

*аспірант кафедри креативних
культурних індустрій
Національна академія керівних кадрів
культури і мистецтв
м. Київ, Україна*

Внаслідок воєнних дій Росії проти України актуально не лише фіксувати наслідки, але й здійснювати аналіз культурних, історичних та символічних впливів, що виникають в результаті руйнування об'єктів культурної спадщини. Кожен день російсько-української війни позначається людськими втратами та зростанням руйнівних слідів, які охоплюють пам'ятники та культурну інфраструктуру.

Наше культурологічне дослідження спрямоване на аналіз втрат культурної спадщини, які настали на території України у 2023 році внаслідок повномасштабного вторгнення російських військ. Культурологічний підхід дозволить розглянути вплив цих подій на національну самосвідомість, міжнародні культурні відносини та підкреслить важливість збереження культурної спадщини як необхідної складової національної ідентичності.

Серед міжнародних праць виокремимо статтю Томаса Дж. Вайса і Ніни Коннелі, де розглядаються нові рамки для культурного захисту культурної спадщини в зонах збройних конфліктів, в тому числі увага зосереджується на стандарті «відповідальності за захист» (R2P) [11]. У праці Марка Кошчєєва досліджується низка офіційних заяв фахових міжнародних організацій щодо захисту культурної спадщини в Україні в умовах війни та надається аналіз впливу цих публічних заяв на безпосередньо збереження історико-культурних надбань країни [10].

Актуальність проблематики знищення культурних об'єктів привертає увагу низки вітчизняних дослідників, серед яких варто відзначити працю колективу авторів М. Новосада, С. Білоуса, О. Терешкун, та Л. Борисевич, які у своїй праці розглядають філософсько-культурологічний ракурс проблеми руйнування культурної спадщини в Україні [7]. У статті П. Дворянин здійснюється значущий внесок у розуміння наслідків війни для культурної спадщини України [3]. У статті О. Рішняк здійснюється спроба розкрити мотиви та причини атак на культурну спадщину України російськими військами [8]. У наших працях ми здебільшого розглядаємо досвід цифровізації культурної спадщини [9], але водночас вже звертали увагу на різні підходи у визначенні пріоритетів для збереження культурної спадщини в умовах війни [2].

Культурна спадщина кожної нації не лише репрезентує її історію, а й є невіддільною складовою ідентичності, втілюючи духовні, історичні, творчі та культурні досягнення. Враховуючи низку воєнних конфліктів, які зростають у всьому світі, культурна спадщина стає надзвичайно вразливим об'єктом. Сучасний технологічний прогрес у сфері зброї, наприклад, безпілотні літальні апарати, баражуючі боєприпаси та ін., роблять їхнє знищення значно простішим, аніж у попередні культурно-історичні епохи.

Систематичне знищення об'єктів культурної спадщини не просто призводить до фізичного руйнування культурних споруд, музейних експонатів та архівів, а й з точки зору культурологічного ракурсу сприяє знищенню культурної пам'яті, традицій та джерел державності. На нашу думку, основною причиною свідомого руйнування об'єктів культурної спадщини України є прагнення витіснення національної ідентичності, стирання історичної пам'яті з метою подальшого насадження російської ідеології.

Згідно з останньою інформацією Міністерства культури та інформаційної політики України протягом 19 місяців повномасштабної війни (24 лютого 2022 – 25 грудня 2023 р.) виявлено зруйнованими або пошкодженими 872 об'єктів культурної спадщини. Зокрема, серед них 120 пам'яток національного значення, 682 об'єкти місцевого значення [4]. Ці цифри постійно зростають, адже, наприклад, у повідомленні про вересень 2023 року було вказано 835 об'єктів [5], про листопад – 863 об'єктів [6].

МКІП - Міністерство культури та інформаційної політики 3 668 підписників

За період з 24 лютого 2022 року по

- МКІП - Міністерство культури та інформаційної політики 9.01.24
872 пам'ятки культурної спадщини постраждали через російську...
- МКІП - Міністерство культури та інформаційної політики 12.10.23
835 пам'яток культурної спадщини постраждали через російськ...
- МКІП - Міністерство культури та інформаційної політики 12.09.23
823 об'єкти культурної спадщини постраждали через російську...
- МКІП - Міністерство культури та інформаційної політики 7.08.23
Через російську агресію в Україні постраждали 763 об'єкти куль...
- МКІП - Міністерство культури та інформаційної політики 8.06.23
Через російську агресію в Україні постраждали 623 об'єкти куль...

МКІП - Міністерство культури та інформаційної по... 755 змінено 16:51

120 національного значення	216 у Харківській області
662 місцевого значення	119 в Одеській області
70 щодня зниклими об'єктами культурної спадщини	111 у Донецькій області
	86 у Херсонській області
	70 у Чернівецькій області

! 872 пам'ятки культурної спадщини постраждали через російську агресію в Україні

Питання знищення об'єктів культурної спадщини перебуває у полі зору громадськості, експертів у сфері культури та Міністерства культури та інформаційної політики України. З цієї причини детальна інформація регулярно публікується на офіційному вебсайті та інших інформаційних ресурсах Міністерства культури з літа 2023 року. Протягом другої половини 2023 року до цього переліку додалось 249 зруйнованих об'єктів історико-культурного надбання.

Наприклад, до цієї статистики належить руйнування Одеського Спасо-Преображенського кафедрального собору, що відбулось 23 липня 2023 року внаслідок ракетної атаки на м. Одеса. Ця подія отримала медійний та суспільний розголос з метою підкреслення втрат, що зазнає багаторічна історія та культурне надбання України внаслідок війни. Цей собор, який представляє видатну пам'ятку української

архітектури, мав унікальний інтер'єр, що поєднував православний живопис, орнаменти часів Київської Русі та Візантії [1, с. 83]. Тому факт пошкодження цього об'єкта культури засвідчує не лише на фізичне руйнування споруди, а й загрозу знищення української ідентичності.

Прагнення зберегти українську культурну спадщину у 2023 році нерозривно пов'язане з посиленою реакцією української громадськості та світових культурних установ на руйнування знакових культурних об'єктів в Україні. Це явище отримало назву «cancelled Russian culture» – «відмова від російської культури». Це проявилось у бойкотуванні російських митців та зменшенням інтересу до творів російської культури. Наприклад, Метрополітен-опера, Карнегі-хол і Баварська опера, припинили співпрацю з російськими виконавцями, а Каннський кінофестиваль відмовився запрошувати офіційну російську делегацію та осіб, пов'язаних з російським урядом. Це свідчить про широкий міжнародний відгук щодо руйнування історико-культурних надбань в Україні та відмову взаємодії з представниками російської культури у зв'язку через події російсько-української війни.

Україна, зазнаючи великих випробувань від повномасштабної війни, знаходить підтримку та допомогу від міжнародної спільноти для збереження культурної спадщини. Місцеві та міжнародні ініціативи, спрямовані на відновлення та збереження культурних об'єктів, свідчать про усвідомлення міжнародною спільнотою важливості збереження культурної спадщини як ключового елементу репрезентації історії та культури України. Згадаємо ініціативи «Долучайся!» та «Антикорупційний Штаб» від Раєт, а також підтримку від низки організацій (наприклад, Міланський трієнале, Національний музей мистецтв XXI століття (МАХХІ), німецький фонд Ебергарда Шьока та ін.) вказують на об'єднані зусилля українського громадянського суспільства та міжнародних партнерів у забезпеченні довгострокового збереження культурного надбання України в умовах війни. Ці ініціативи стають не лише символом підтримки, але й важливим етапом на шляху до відновлення та утвердження національної ідентичності та історії через збереження культурної спадщини.

Отже, у 2023 році, в умовах тривалої війни в Україні, проблема збереження та руйнування культурної спадщини не лише продовжує перебувати у фокусі уваги науковців, громадськості та політиків, а й набуває особливої актуальності та важливості. Війна стала не лише причиною втрат людських життів, але й непоправно вплинула на культурні об'єкти, які становлять невіддільну частину національної ідентичності. У цьому контексті виникає необхідність подальших культурологічних досліджень, спрямованих на розуміння масштабів та специфіки знищення культурної спадщини. Розуміння цих аспектів стає

ключовим для розробки ефективних стратегій захисту та відновлення культурних об'єктів в умовах воєнного конфлікту, сприяючи тим самим збереженню культурної спадщини як важливого елементу історії та культури України.

Література:

1. Балашова, Т. В. Преображенський кафедральний собор, як центр Спасо-християнського паломництва Одеси. *Одеська національна академія харчових технологій. Збірник наукових праць молодих учених, аспірантів та студентів*. Одеса, 2021. С. 80–83.

2. Горбул, Т.О. Культурологічні аспекти дослідження діджиталізації культурної спадщини в умовах війни. *Актуальні проблеми розвитку українського та зарубіжного мистецтва: культурологічний, мистецтвознавчий, педагогічний аспекти: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (с. Світязь Шацького району Волинської області, 16–18 червня 2023 року)* ; Волинський національний університет імені Лесі Українки. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 22–24. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-317-3-4>

3. Дворянин, П. Втрата культурної спадщини внаслідок тимчасової окупації українських територій в умовах російсько-української війни (2022–2023). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць ДДПУ імені Івана Франка. Серія Історія*. 13/55. 2023. С. 90–108. <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283180>

4. Міністерство культури та інформаційної політики України. Через російську агресію в Україні постраждали 872 пам'ятки культурної спадщини URL: <https://mcip.gov.ua/news/через-rosijsku-agresiyu-v-ukrayini-postrazhdaly-872-pamyatky-kulturnoyi-spadshhyny/> (дата звернення: 21.01.2024).

5. Міністерство культури та інформаційної політики України. Через російську агресію в Україні постраждали 835 пам'яток культурної спадщини. URL: <https://mcip.gov.ua/news/через-rosijsku-agresiyu-v-ukrayini-postrazhdaly-835-pamyatok-kulturnoyi-spadshhyny/> (дата звернення: 21.01.2024).

6. Міністерство культури та інформаційної політики України. Через російську агресію в Україні постраждали 863 пам'ятки культурної спадщини. URL: <https://mcip.gov.ua/news/через-rosijsku-agresiyu-v-ukrayini-postrazhdaly-863-pamyatky-kulturnoyi-spadshhyny/> (дата звернення: 21.01.2024).

7. Новосад М. Г., Білоус С. І., Терешкун О. Ф., Борисевич Л. В. Руйнування культурної спадщини України в умовах війни як проблема: філософсько-культурологічний аспект. *Освітній дискурс: збірник наукових праць*. 39(1-3). 2022. С.62-76 DOI 10.33930/ed.2019.5007.39(1-3)-5

8. Рішняк О. Культурна спадщина у воєнному конфлікті: міжнародний досвід другої половини ХХ–початку ХХІ ст. та українська дійсність. *Український історичний журнал*. No4. 2022. С. 159–173. DOI: <https://doi.org/10.15407/uhj2022.04.159>

9. Gorbul, T., & Rusakov, S. (2022). Cultural heritage in the context of digital transformation practices: experience of Ukraine and the Baltic States. *Baltic Journal of Economic Studies*, 8(4), 58–69. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2022-8-4-58-69>

10. Marc R. H. Koscieljew (2023) Endangered cultural heritage in the Russia–Ukraine war: comparing and critiquing interventions by international cultural heritage organizations, *International Journal of Heritage Studies*, 29:11,1158-1177, DOI: 10.1080/13527258.2023.2243457

11. Thomas G. Weiss & Nina Connelly (2019) Protecting cultural heritage in war zones. *Third World Quarterly*, 40:1, 1-17, DOI: 10.1080/01436597.2018.1535894

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-402-3-9>

**THE CREATIVITY OF IRA MALANYUK AS AN EXAMPLE
OF THE PRESERVATION OF NATIONAL AND CULTURAL
IDENTITY IN THE CONDITIONS OF EMIGRATION**

**ТВОРЧИСТЬ ІРИ МАЛАНЮК ЯК ПРИКЛАД ЗБЕРЕЖЕННЯ
НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ
В УМОВАХ ЕМІГРАЦІЇ**

Karas H. V.

*Doctor of Arts, Professor,
Professor at the Department of Music
Education and Conducting Methods
Vasyl Stefanyk Precarpathian
National University
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

Karasy G. V.

*доктор мистецтвознавства,
професор, професор кафедри
методики музичного виховання
та диригування
Прикарпатського національного
університету імені
Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

105-літній ювілей всесвітньо відомої української оперної і камерної співачка Іри Маланюк (29.01.1919, м. Станіславів – нині Івано-Франківськ, Україна – 25.02.2009, Інсбрук, Австрія) припав на час російсько-